

РОЗДІЛ I

Комунікативна лінгвістика

УДК 811'111

Тетяна Анохіна,
Світлана Швачко

Чинники лакунарності в модусах мови, мовленні та мовленнєвій поведінці

У статті осмислено проблему лінгвістичних і культурологічних лакун, їхні джерела, типи та засоби делакунізації. Домінантними топіками є шляхи генерації лакун і їх елімінації. Лакуни – це семантичний вакуум, який є чинним у модусах мови, мовлення й мовленнєвої поведінки. Лакунарні зони в мові та її субмовах з'являються в компарабельних дихотоміях присутність::відсутність, динаміка::статика, поява::зникнення, прогресія::регресія, позитив::негатив, актуальність::віртуальність. Лакунарність спрацьовує в усіх одиницях мови: це – букви, слова, словосполучення (синтаксичні та фразеологічні), висловлення, тексти. Імплицитність, негачія / відсутність, проблема Ніщо є базовими в науковій картині світу. Лакуни визначаються бівекторністю – регресивним і прогресивним напрямом. Лакунарність адгерентна відносно ідентифікації: еволюція мови та її підсистем неможлива без інтеграції цих феноменів.

Тема лакунарності відкрита для подальших пошуків і дискусій. Ідіосинкразія лакун – це широкий спектр наукових пошуків нової молодшої студії.

Ключові слова: лакуна, лакунологія, мова, мовлення, мовленнєва поведінка, параметри, семіотичний знак.

Постановка наукової проблеми та її значення. Лакуни як семантичні пустоти та відмінності є зворотною стороною ідентифікації, чинником пізнавального процесу й подолання інформаційного вакууму. Людина у своїй пізнавальній діяльності має справу із пізнаними та непізнаними речами, з енігматичними, незрозумілими, загадковими, нерозкритими явищами, із темними плямами й суперечностями – лакунами (**об'єкт дослідження**). Останні потребують елімінації, делакунізації, адекватного сприйняття дійсності та порозуміння між комунікантами. Поява лакун зумовлена екстралінгвістичними та лінгвістичними факторами, які діють «у будинку буття» мови [4, с. 51]. Робоча гіпотеза полягає в тому, що ідентичність і лакунарність протистоять одна одній як інгерентні риси модусів мови, мовлення й мовленнєвої поведінки (**предмет дослідження**). Актуальність обраної теми верифікується валоративністю філософської тріади: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ, ПІЗНАТИ ЧИ НЕ ПІЗНАТИ, СТАТУС ЛЮДИНИ В ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ. Малодослідженість теми, зростаючий інтерес лінгвістів до питань онтогносеологічної синкрети обумовили вибір теми. **Мета статті** – виявлення когнітивно-лінгвальних характеристик обраного топіку. Методологія роботи ґрунтується на системно-функціональному підході до об'єкта дослідження. У роботі застосовано комплексну методіку осмислення референтів. Ідентифікація та лакунарність утворюють комплексну діаду лінгвокогнітивного процесу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Лакунарність верифікує наявність лакун у різних сферах людської діяльності. Лексема *лакунарність* як дериват має морфологічну мотивацію: коренева морфема *лакун-* семантизує «пустоту», «прогалина», «темні місця», «білі плями», «паузу», «безеквівалентну лексику», «антислова», «етноейдему», «random holes in patterns», «gaps» [4, с. 51–52]. Деструктивність лакун породжує явища лакунарності – стан непорозуміння, екзотичності, чужості / іншомовності, інформаційного дискомфорту, десемантизації, фальшивої етимології, алогізму, антиномії, парадоксу тощо. Лакунарність притаманна мікро- та макросистемам. Лакуни з'являються у двобой відсутності::наявності, зникнення::появи, інновації::архаїзації – на просторах когніції. Лакуни – це не сингулярні явища, вони не автономні у своєму становленні й функціонуванні. Атрибут відсутності – один із провідних у науковій картині світу.

У текстах повнота змісту є адгерентною, суміжною з імпліцитною, затекстовою, непрямую семантизацією комунікативних інтенцій. Валідним є теоретичне осмислення питання онтологічної інтерпретації поняття лакуни [6, с. 189–194]. Відповіді на питання допомагає зіставлення об'єкта з моделлю, шаблоном, тезаурусом, доробками носіїв мови, учених, лексикографів. Лакунарність – це відсутність певних одиниць, їх відношень, обумовлених бідністю лексикону або зв'язків, зареєстрованих в емпіричному корпусі асоціативно-вербальної мережі [8]. Лакуна – це специфічне поняття, марковане оцінкою наявності: відсутності [6, с. 189]. Утрата частини тексту, непрозорість буквеної комбінації автоматично породжує думку про наявність лакун. Поняття лакуни є робочим терміном у практичній діяльності філолога [6, с. 190]. Лакунарність притаманна всім сферам семіотичної діяльності людини, на відміну від діяльності машини. Лакунарність емоціональних культурем верифікується етнокультурним духом, що уможливило декодування в інших системах [14]. В іншочкультурному тексті делакунізація маркується специфічними засобами, які детермінуються тезаурусом, хистом, досвідом, компетенцією декодувача. Поділяємо думку М. Я. Димарського, що загальна теорія лакун – лакунологія – матеріалізує ідеї лакунарності лінгворемами та культуремами з їх атрибутами в ендозонах номінативних (НО) та комунікативних одиниць (КО), а саме: відмінності, непорозуміння, незвичайності, екзотичності, чужості. Лакуни об'єктивують валідність тези від непізаного до ословленого. Для ідентифікації лакун валоративним є осмислення їхніх витоків, джерел та середовища. Пустоти не завжди є пустими. Як скриті конструювання, вони корелюють із глибинними структурами. Труднощі конгруентності (horrowhows) розв'язуються за допомогою непрямих натяків та імпліцитних украплень. Вічний двигун еволюції породжує лакуни на всіх рівнях мови та її підсистем. Мовні картини світу резонують феномени ідентичності й лакунарності. Так, в англійській мові відсутня граматична категорія роду, наявна категорія артикля, в українській мові наявна граматична категорія роду, відсутня категорія артикля. Візія культурем в інші країни є універсальним міжмовним феноменом. Лінгвореми та культуреми мають гетерогенні позначення в терміносистемах. Ч. Ф. Хоккет виокремлює оказіональні пропуски [16].

Існує декілька типів лакун у системі чинних жанрів [13]. Автори не погоджуються, що пустоти існують лише в лексичній системі [2, с. 13]. Лакунарність представлена також на граматичному, текстовому й жанровому рівнях. Під жанрами розуміємо типові моделі текстів. Лакунарними для жанру прислів'їв, наприклад, є категорія заголовка, наявність фабульності й актуального адресата [11]. Тематика прислів'їв в англійському та українському дискурсах представлена зусиллями атракторів образно, щільно, на конкретному досвіді носіїв мови, вивіреного на їхніх моральних і фізичних цінностях: бути охайним, працьовитим, соціально значущим, урівноваженим, доброзичливим та наполегливим. Пор.: *Perseverance performs greater works than strength* / Наполегливістю можна зробити більше, ніж силою; *Better a glorious death than a shameful life* / Краще славна смерть, ніж безславне життя; *Be slow to promise and quick to perform* / Краще не обіцяти, ніж слова не здержати; *After a storm comes a calm* / Після горя – радість; *Business first, pleasure afterwards* / Спочатку справа, потім розвага; *Do not cross the bridge, before you come to it* / Не ускладнюйте справу передчасно. Атракторами цих текстів є їх малий обсяг, фольклорний стиль, колективне авторство й основна базова впливова / регулювальна функція. Остання не є провідною для інших жанрів – загадок та афоризмів, які також належать до малого жанру, але деякі риси прислів'їв є для них реперелерами. Семантична дистанція між ними об'єктивує статус лакунарності (відсутності) й наявності відповідно до дій атракторів та реперелерів. Лакунарність є дефінітивним чинником жанрових розбіжностей. Семантична дистанція між малими

текстами об'єктивується за формулою: $D = 1 - \frac{2 \cdot q}{A + B}$, у якій q позначає спільне значення, а $(A+B)$ – сумарні значення зазначених слів (див. табл. 1).

Таблиця 1

Семантична дистанція прислів'їв, афоризмів, загадок

№ з/п	Критерій параметрів	Прислів'я	Афоризм	Загадка	Дистанція
1	Об'єм	малий +	малий +	малий +	прислів'я: афоризми – 0,75 прислів'я: загадки – 0,25
2	Авторство	колективне +	індивідуальне	колективне +	
3	Стиль	розмовний +	високий	розмовний +	
4	Функція	дидактична (повчальна)	лінгво-креативна (інноваційна)	контролююча (пошукова)	загадки: афоризми – 0,75

Семантична дистанція D вираховується таким чином:

$$\text{прислів'я::афоризми } D = 1 - \frac{2 \cdot 1}{4 + 4} = 1 - \frac{1}{4} = \frac{3}{4} \text{ або } 0,75;$$

$$\text{прислів'я::загадки } D = 1 - \frac{2 \cdot 3}{4 + 4} = 1 - \frac{3}{4} = \frac{1}{4} \text{ або } 0,25;$$

$$\text{загадки::афоризми } D = 1 - \frac{2 \cdot 1}{4 + 4} = 1 - \frac{1}{4} = \frac{3}{4} \text{ або } 0,75.$$

Афоризми за структурним дизайном нагадують прислів'я. Їх розмежування експлікуються в ситуаціях, які свідчать про креативність думки або настанови. Такі висловлення позначені синкретою, бісемією та лакунарністю навпаки: те, що є лакунарним для прислів'їв, є атрактивним для афоризмів (високий стиль, індивідуальне авторство). Вирішальною силою дефініції досліджуваних текстів є фактор функціонування. Розуміємо, чому прислів'я й афоризми інколи експлікуються ідентично. Тут актуальним є модус лінгвокреативної або дидактичної функцій. Невербалізована настановча функція залишає за собою право на статус дидактичної для прислів'їв і дефінітивної для афоризмів.

Проблемою типології жанрових лакун займалися вчені різних студій [1; 3; 10; 13, с. 195]. У науковій картині виокремлюють культурологічні та лінгвістичні групи лакун, а серед останніх – лексичні, граматичні, словотворчі, стилістичні. Учені фокусують увагу також на абсолютних і відносних лакунах. Виокремлюють групи міжмовних (інтеркультурних), внутрішньомовних (інтракультурних), експліцитних та імпліцитних. І. Ю. Марковина серед культурологічних лакун виокремлює національно-психологічні (характерологічні), силогічні, емотивні, діяльнісно-комунікативні, поведінкові типу кінесичних, невербальних, культурного фону, перцептивні, етнографічні, інтрарефлексивні [9; 12]. Г. В. Бикова [2] погоджується, що жанрова лакунарність може бути представлена й на міжмовному рівні (пор.: англ. лимерики, укр. байки, япон. хокку). Імплікація не маркується прозоро в тексті, вона є підтекстовою категорією, що елімінується нагадуванням, непрямим осмисленням, згорнутими структурами та семантичними трансформами. Учені [15; 16] вважають ущільнення одним зі способів лакунації поряд з еліпсисом, опосередкованим ословленням. У жанрі анонсу імплікація збільшує інформативність тексту та фасцилізує розуміння впливової функції. Опосередкованість впливу у великих текстах з його перлокутивним ефектом актуалізується за рахунок поставлених питань у фреймах Хто? Що? Де? Коли? У них облігаторною представленистю слугує імплікація, факультативною – опосередкованість. Імплікація специфічно представлена в рематичних блоках загадок, як така, що закодована та шукана для читача. Рецепція потребує декодування. У загадках спрацьовує ефект розгадування, що нагадує експромти детективних текстів. Декодування спрямована на адресата: Сприймай, осмислюй, твори, здогадуйся!

Адгерентним до лакунарності є ущільнення як таке, що породжується в ендозонах словотворення, текстотворення й жанротворення. Ущільнення як різновид збільшення лексики є активним у неогенії, у новоявлених конструюваннях типу англ. *history* → *story*, *autobus* → *bus*, *week paper* → *weakly*. Симпліфікація, скорочення генерують появу ущільнених одиниць із лакунарними елементами. Серед згорнутих конструювань неілюзорними є бленди типу англ. *P.S., etc., news* ← (*north, east, west, south*), *as* ← *also*. Ущільненість – атрибут прислів'їв – наявності безфабульності, відсутності заголовків, компресії блоків теми й реми, імплікації впливової функції, її нульової присутності адресата. Дієвим тут є чинник релевантного слогана *Brevity is a soul of wit*. До фактів ущільненості відносимо моменти «рубленого» синтаксису: граматична неузгодженість компонентів, різні заусениці культурної грамотності. Пор.: *First come, first served* / Ранні пташки росу н'ють, пізні сльози ллють; *Business first, pleasure afterwards* / Спочатку справа, потім розвага; *Like carpenter, like chips* / По роботі пізнають майстра; *Every man to his taste* / На смак товариш не всяк.

Поняття лакун є чинним для всіх сфер мовленнєвої діяльності. Так, у текстах не омовлюються інколи тема-рематичні синкрети. Ця імплікація проявляється в ефектах недомовленості, нагадуванні, авторських інтенціях, замовчуваннях, дотичних укралпленнях, нульових інформаціях тощо. Поняття лакунарності – це невід'ємна ознака будь-якого тексту [6] як семіотичної системи – діючої тріади семантики, прагматики й синтактики. Без прагматичної основи не буває матеріалізації семантики [5; 7], без порівняння не спрацьовує пізнання. Без відмінних рис не з'являються риси схожості, без лакун не є чинною присутність. Без синкретизму не реалізується двобій енергії та матерії. У мові діє принцип *Не пізнано, не ословлено – не марковано, лакунарно*.

Концепт МОВЧАННЯ – об'єкт різних шкіл і студій, на якому фокусують увагу філософи, психологи, літературознавці, лінгвісти та інші представники гетерогенних напрямів і тенденцій. Концепт мовчання є дуже значущим, актуальним, що об'єктивується широкою парадигмою міждисциплінарних досліджень. Мовчання – універсальне явище, про що свідчить його екстеріоризація в прислів'ях, загадках, висловлюваннях, фразеологічних словосполученнях. Пор.: англ. *Beware of a silent dog and still waters.* – рос.: *Остерегайся молчащей собаки и тихой воды*; англ.: *He cannot speak well that cannot hold his tongue.* – рос.: *Кто не может держать язык за зубами, тот хорошо говорит не может*; англ.: *The silence often of pure innocence persuades when speaking fails.* – рос.: *Невинность и молчанье порой сильнее красивых слов.* Або: англ.: *Watchful silence, haughty silence, embarrassing silence, sick silence, alive silence, solemn silence, crying silence, voices of silence*; – укр. *Дзвінка тиша, панувала тиша, мир і тиша*; – рос.: *А мне от пустой тишины, той между молчаньем и речью; В церковной тишине* (М. Цветаева); *Мякши тишины, розовая тишь* (С. Есенин).

Мовчання як невербальне явище корелює з вербальними маркерами, комплементує їх, ситуативно детермінується та є чинником лакунології. На онтологічній суті мовчання, його витоках, семантизації й ословленні з давніх-давен фокусовано увагу носіїв мови. У релігійно-містичному аспекті мовчання представлено як умову спілкування з Богом. Мовчання символізує діалог із космосом та Божеством. Безмов'я в релігійному сенсі – підпорядкованість внутрішнім силам. Медитативний прийом мовчання притаманний ісіхазму – містичній, аскетичній течії східного християнства, у якому акцент фокусовано на безмовних молитвах. Ісіхазм – це наука про замовкання, яке повністю виключає зовнішнє мовлення. Мовчання – специфічний ритуал, нормативно-секулярна поведінка. Мовлення асоціює з життям, а мовчання – зі смертю.

Стандартне соціальне спілкування позначається етикетом, який регулює міжособистісні відносини та є культурною традицією. Умовчання, утримання від розмови має етнічний характер. Канонізоване суспільством мовчання позначене бівекторністю, воно або діє (є соціально релевантним, має дозвіл на своє існування, може бути дуже бажаним), або підлягає табу. Мовчання корелює, інтегрує з вербальними маркерами, які комплементують його у відповідних ситуаціях. На природу мовчання, його витоки, семантизацію, ословлення фокусовано увагу вчених різних студій. Ключовими в дослідженні концепту МОВЧАННЯ є питання онтології й гносеології. Ідентифікація зазначеного феномену не із легких: мовчання, як пісок, слизьке, невловиме та загадкове. Відгадка, осмислення мовчазного ефекту криється в ситуації – близькій або віддаленій. У наступних пареміях чинним є легітимне ставлення англійців до мовчання: англ. *A close mouth catches no flies / He слід говорити багато, бо це породжує небажаний ефект.* Або: англ. *blabber mouth – (sl.) a person who tells secrets by talking too much; gabbler – to gabble – to say (words) so quickly that they cannot be heard clearly / «Базіки демонструють інтелектуальну неспроможність».* В етимології лексеми *мовчання* прихована ознака належності до «того» світу. Пор. споріднене слово *мовчанка* – «гробова, могильна, мертва».

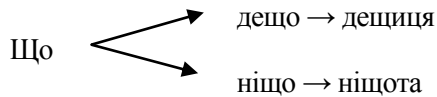
Загадковість, енігматичність мовчання мають свої тлумачення в міфології. Розрізняють гарпократійське (англ. *harprocratic*) та ларундійське (англ. *larundic*) мовчання. Мотивацію цих термінів знаходимо в міфах про Гарпократата й Ларунду. Як свідчать міфи, німфа Ларунда (латин. *Muta* «німа», *Tacita* «мовчазна») була покарана Зевсом за надмірну балакучість. Вона розповіла дружині про його любовні пригоди. За це розгніваний Зевс вирвав у Ларунди язик і відправив її в царство мертвих – Аїд, куди її супроводжував бог Гермес. Із часом Гермес навчився розуміти її безсловесну мову. Звідси – метазнак *герменевтика*.

Гарпократійське мовчання пов'язане з ритуальною поведінкою, а мовчання Ларунди – це імпліцитні, скриті форми, що потребують тлумачення та осмислення. Гарпократійське мовчання має ефект дзеркала, яке примушує поглянути на себе, зібратися з думками, відрефлексувати душевний стан та стимулювати пошук. *Гарпократійська тиша* є надійною платформою для створення відкриттів та витворів. *Ларундійське мовчання* передбачає обмеження в мовленнєвій поведінці, замовчування секретів, заборону балакучості. Мовчання – специфічний ритуал, нормативна секулярна поведінка «Хвилина мовчання» була узаконена у Великій Британії в 1919 р.

Слово як одкровення проходить у безмовності, у небуттєвій меонічній німоті. Голос і мовчання – протилежності, що започатковують спільність. У діалозі мовчання, як альтернатива слову, інтерпретується залежно від ситуативних, соціальних і психологічних факторів. Значення мовчання, точніше – його зміст, розміщуються ситуативно на різних полюсах, вступають у суперечність один з одним, що

зумовлюється онтологією мовчання, його поліфункціональністю й наявністю однієї форми. Примусове мовчання жінок стало предметом уваги різних розвідок про мовчання, що містять приклади негативних проявів гендерного мовчання, таких як дисциплінарне, деспотичне, нав'язане суспільними інститутами тощо. Існує своєрідна парадигма мовчазної ієрархії в мовленнєвому суспільстві. Мовчання по-різному сприймається в монохронних і поліхронних соціумах. Мовчання вплітається в соціальну тканину життя та по-різному розвивається історично.

Лакунарність спрацьовує у словотворчих кластерах, деривати яких ризоматично представляють вояжі на просторах неогенії. Пор. у кластері

зовні слова об'єднані лексемою *що*, коренева морфема якої є вихідною для похідних лексем із різною семантикою. Деривати є секундарними, тобто утвореними від *що*. Осмислення дериватів указує на часткове та відсутнє пізнання. *Дещо* семантизує партитивність, частину пізаного, *ніщо* співвідноситься з лакуною. Квантитативні слова типу *багато*, *мало*, *декілька* маркують пізнання за оцінкою результатів. В англійському кластері *nothing*, *anything*, *everything*, *something* займенникова морфема *-thing-* діє інтегровано в синкреті інформації (зміст) й енергії (словотвір). Двобій сил породжує сему наявності (*something*) та відсутності (*nothing*).

Феномен синкретизму є наскрізною мультиплікативною силою в явищах омонімії, лінгвокреації поверхневих і глибинних структур, у стилістичних прийомах гри словом та думкою. У прислів'ї *Don't trouble trouble until trouble troubles you / Не буди лиха, поки воно спить* інтегрують сили словотвору й мовленнєвого акту рекомендації, настанови читачеві бути обачним та стриманим. Адресант ословлює свою думку ясно й метафорично. У соціуму накопичилося чимало досвіду з подібної ситуації, що й генерувало доречне прислів'я.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Лакуна – це наявність відсутності того, що замовчується автором та є відкритим для ідентифікації. Лакунарність – чинна в усіх одиницях мови (буквах, словах, словосполученнях, граматичних формах і комунікативних одиницях). Інтерпретація лакун (їх делакунізація) – це декодування непізаного, тлумачення відсутності чогось за допомогою акумуляції натяків, компарабельних ситуацій, посилянь на прецеденти, минулий досвід і за рівнем культурної грамотності носіїв мови. Лакуна – зворотна сторона повноти тексту. У науковій літературі виокремлюють заплановані та функціонально заповнені авторською інтенцією пропуски. Запланована лакуна – це сюжет із нульовим денотатом (пор. детективний сюжет). Лакунарність – це специфічна ознака тексту як семіотичного знаку, це оцінка повноти тексту. Обсяг ознак прислів'їв превалює над дефінітивними ознаками.

Базовими атракторами прислів'їв є їх об'єм (малий текст), авторство (колективне) та фольклорний стиль, головну роль виконує впливова / дидактична функція. Ці ознаки є основними для виявлення рис лакунарності й ідентифікації компарабельних малих текстів – афоризмів і загадок. На фоні спільних рис виокремлюють лакунарні ознаки: колективне авторство – для афоризмів, високий стиль – для загадок і прислів'їв. Основні відмінності стосуються функцій: дидактичної – для прислів'їв, лінгвокреативної – для афоризмів, контролюючої – для загадок. Ословлення функцій детермінується соціальним досвідом носіїв мови, закодованим у кращих традиціях етносу – коротко, чітко й образно. Абсолютна антропоцентричність притаманна досліджуванним малим текстам, що об'єктивується денотатами – ментальним, моральним і фізичним станом людини.

Питання становлення та еволюції категорії лакунарності залишаються відкритими для подальшої ідентифікації. Ідіосинкразія лакун – це широкий спектр наукових пошуків нової ендозони мовознавства.

Джерела та література

1. Бахтин М. М. Проблема речевих жанров / М. М. Бахтин // Автор и герой: к философским основам гуманитарных наук. – СПб., 2000. – С. 249–299.
2. Быкова Г. В. Феноменология лексической лакурности русского языка / Г. В. Быкова. – Благовещенск : [б. и.], 1998. – 107 с.
3. Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Методическое руководство / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – Издание 4-е, перераб. и доп. – М. : Рус. яз., 1990. – 246 с.

4. Данильченко Т. Ю. Понятие и сущность лакун / Т. Ю. Данильченко // Наука, искусство, культура, философия. – Вып. 3. – 2014. – С. 51–57.
5. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. моногр. / ред. І. С. Шевченко. – Х. : Константа, 2005. – 356 с.
6. Дымарский М. Я. Целостность текста как проблема его интерпретации / М. Я. Дымарский // Комментарий и интерпретация текста. – Новосибирск, 2008. – С. 189–194.
7. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик ; Ин-т языкознания РАН. Волгоград. пед. ин-т. – М., 1992. – 330 с.
8. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография / Ю. Н. Караулов. – М. : [б. и.], 1976. – 355 с.
9. Марковина И. Ю. Социоментальная картина мира: опыт моделирования коллизий сознания / И. Ю. Марковина, Ю. А. Сорокин // Язык и сознание: парадоксальная рациональность. – М. : [б. и.], 1993. – С. 118–134.
10. Орлова Н. В. Имплицитность и косвенность в жанре современного анонса / Н. В. Орлова // Лакунарность в языке, картине мира, словаре и тексте. – Новосибирск, 2009. – С. 204–211.
11. Синергетика в филологических исследованиях : монография / Т. И. Домброван, С. М. Еникеева, Л. С. Пихтовникова и др.; под общ. ред. проф. Л. С. Пихтовниковой. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2015. – 340 с.
12. Сорокин Ю. А. Опыт систематизации лингвистических и культурологических лакун / Ю. А. Сорокин, И. Ю. Марковина // Лексические единицы и организация структуры литературного текста. – Калинин, 1983. – С. 35–52.
13. Стексова Е. И. Лакунарность в системе речевых жанров / Е. И. Стексова, Е. В. Лаврентьева // Лакунарность в языке, картине мира, словаре и тексте. – Новосибирск, 2009. – С. 195–203.
14. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций / В. И. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.
15. Hale K. (1975) Gaps in grammar and culture. Peter de Ridder Press.
16. Hockett, Ch. F. (1954). Chinese versus English: An exploration of the Whorfian theses. – Language in culture. – P. 106–123.

Анохина Татьяна, Швачко Светлана. Феномен лакунарности в модусах языка, речи и речевой деятельности. В статье осмысливается проблема лингвистических и культурологических лакун, их источников, типов и средств делакунизации. Доминантными топиками являются пути их генерации и элиминации. Лакуны как семантический вакуум актуализируются в аспектах языка, речи и речевого поведения. Лакунарные зоны в языках и подязыках возникают в компарбельных дихотомиях присутствие::отсутствие, динамика::статика, появление::исчезновение, прогрессия::регрессия, позитив::негатив, актуальность::виртуальность и т. д. Лакунарности подвержены все единицы языка: буквы, слова, словосочетания (синтаксические и фразеологические), высказывания, тексты. Имплицитность, негация / отсутствие, проблема Ничто становятся базовыми в научной картине мира. Лакуны отличаются бивекторностью – регрессивными и прогрессивными векторами, а также – вездесущностью. Лакунарность является адгерентной по отношению к идентификации: эволюция языка и его подсистем немислимы без этих атрибутов. Тема лакунарности не закрыта для будущих творческих поисков и дискуссий.

Ключевые слова: лакуна, лакунология, язык, речь, речевое поведение, параметры, семиотический знак.

Anokhina Tetyana, Shvachko Svitlana. Lacunar Phenomenon in Modi of Language, Speech and Speech Behavior. The paper refers to the problem of linguistic and cultural lacunas, their sources, types and ways of delacunization. The core items of the article consider the lacunar emergence and ways of restoring information. Lacunas are semantic divergences identified in modi of language, speech and speech behavior. They (lacunas) are a contributing factor of the cultural and linguistic relations and their reverse side. Parameters of lacunas are measured in comparable endozones absence::presence, dynamic::stable evolution, macrosystem::microsystems the linguistic empire. The topicality of the investigation is effected by novelty of the research and its status in the scientific worldview.

Lacunas work both vectors – regressive and progressive. They come into being and disappear. They are of linear and vertical nature. Lacunas do not work on their own. They are of syncretic ontology to work out the polar attributes positive::negative, plus::minus, present::absent, actual::virtual, synonymous::antonymous, whole::partial, serious::unserious. In their travelling saga lacunas visit different zones: words, grammar forms, phraseology, texts, genres, styles. Omnipotent they are acknowledged as poliaspected, polifunctional and polimodelled. The problem of nothingness has become central in the linguistic empire and it is worth further investigation.

Key words: lacunar, lacunology, language, speech, speech activity, parameters, polifunctionality, semantic sign.

Стаття надійшла до редколегії
22.03.2016 р.